

Sociale zekerheid: de nieuwe vakbondsangst

Luc Vanneste

Algemeen Secretaris Textiel-Kleding-Diamant ABVV

Prefab oplappen

Wat ook haar samenstelling is, de volgende regering zal de sociale zekerheid aanpakken. In het ABVV komt de discussie maar moeilijk op gang. Moet er eigenlijk wel gediscussieerd worden? De vraag is niet overbodig. Momenteel zijn er twee tendenzen. Ze vallen min of meer, maar zeker niet helemaal, samen met de scheiding tussen Vlamingen en Walen.

De ene tendens vindt een fundamentele discussie niet nodig. Het gebouw van de sociale zekerheid is gezond. Er moet hoogstens wat opknappwerk gebeuren. Dat is belangrijk, want een huis kan vergaan door een lekkende dakgoot. Maar het probleem is voorlopig niet echt verontrendend. Achter deze houding schuilt vaak/meestal een angst: de vakbond moet er zich voor hoeden de crisis/het failliet van de sociale zekerheid te beheren. We mogen in geen geval medeplichtig zijn aan iets dat in de richting van een besparing wijst. Men beseft dan niet dat dit ingaat tegen de idee dat de sociale zekerheid van de werknemers is en mede door de vakbonden beheerd moet worden. Het dreigt uit te draaien op een historische breuk: het huidige systeem groeide uit het sociaal pakt, waarover tijdens de tweede wereldoorlog onderhandeld werd. De architecten van de sociale zekerheid gingen er in de naoorlogse jaren van uit dat ze een voorlopig gebouw optrokken. Het zou later aangepast moeten worden. In die hele discussie hebben de socialisten een voortrekkersrol gespeeld. En het waren de vakbonden die helemaal voorop liepen, niet de partijen.

Fundamentele restauratie

De andere tendens vindt wél dat het gebouw aan een fundamentele restauratie toe is. Daarmee is niet gezegd dat het volledig opnieuw opgetrokken moet worden. Dat is het liberale dis-

cours: het deugt helemaal niet meer, we moeten van vooraf aan herbeginnen. Wie over restauratie spreekt, zegt dat wat er nog is juist gered moet worden. Wie restaureert vertrekt van wat er is, herstelt om te vermijden dat er op een bepaald moment geen andere oplossing meer is dan helemaal opnieuw te beginnen. Achter deze houding schuilt ook een angst: het komt niet meer vanzelf terecht. Het is een fundamenteel wantrouwen tegen de verwachting dat een hernieuwde groei alles zal oplossen. Niet iedereen deelt dat wantrouwen. Niet zo lang geleden hoorde ik een Vlaams socialistisch volksvertegenwoordiger anders praten. Hij is ervan overtuigd dat de economie in staat zal blijven de sociale zekerheid te betalen. Die economie zal voldoende rijkdom opleveren. Alleen zal die rijkdom door minder arbeidsplaatsen verdiend worden. De uitdaging is volgens hem niet van economische, maar van morele aard: zal die steeds kleiner wordende groep die de rijkdom opbrengt, voldoende bereid zijn tot verdeling? Als die man gelijk heeft, hoeft er momenteel geen debat, dat de fundamenten van het systeem van de sociale zekerheid in vraag stelt, gevoerd te worden.

Sinds '75-'80 zijn er nog geen fundamentele maatregelen genomen. Er zijn besparingen opgelegd, maar dat waren symptoombestrijdingen. Als die volksvertegenwoordiger gelijk heeft, kan daarmee verdergaan worden, in afwachting dat de opbrengsten van de hernieuwde groei voldoende verdeeld worden. Maar wat als hij geen gelijk heeft? Wie alleen symptomen bestrijdt, overwint de ziekte niet. De bespaarders worden dan doodgravers. En ook wie anderen laat besparen onttrekt zich niet aan de verantwoordelijkheid.

Langzame privatisering

De fundamentele principes zijn het verzeke-

ringsprincipe en het solidariteitsprincipe. We betalen een bijdrage voor diverse risico's. Als we door werkloosheid, ziekte of ouderdom op non-actief gesteld worden, krijgen we een vervangingsuitkering. Onze vroegere welvaart zou daarmee in principe moeten kunnen standhouden. En solidariteit moet op verschillende niveaus spelen: tussen de sectoren met hoge en lage risico's, tussen hoge en lage inkomens, tussen generaties, tussen Vlamingen en Walen. Iemand die in de confectie werkt, loopt veel meer risico om werkloos te worden dan iemand in de scheikunde. Bij een privéverzekering zou de man of vrouw uit de confectie beduidend meer moeten betalen. In de sociale zekerheid betaalt hij of zij verhoudingsgewijs even veel als zijn of haar collega in de scheikunde. De hoge inkomens betalen verhoudingsgewijs meer dan de lage inkomens. De huidige generatie actieven betaalt, met ons famous repartitiesysteem, voor de huidige generatie gepensioneerden. En er zijn inderdaad transfers tussen Walen en Vlamingen. Voor zover die te maken hebben met objectief vaststelbare verschillen is dat een normale solidariteit. Het verzekeringsprincipe en het solidariteitsprincipe zijn zo fundamenteel dat zowat elk congres herhaalt dat we ze nooit zullen laten schieten. Nog op het laatste ABVV-congres is dat plechtig in een resolutie gegoten. En toch, van het verzekeringsprincipe en het solidariteitsprincipe blijft langzamerhand niet veel meer over. We gaan een grote woordenstrijd aan met de liberalen, die de sociale zekerheid willen herleiden tot een grote basis met lage uitkeringen en een privé-aanvulling voor wie het kan betalen. Maar in de feiten evolueert de sociale zekerheid in die richting. Zo hebben de werkloosheidsuitkeringen in de meeste gevallen nog nauwelijks iets te maken met het vroeger verdiende loon. En de pensioenen evolueren heel geleidelijk naar een basispensioen.

Ideeën over arbeid aanpassen

De problemen situeren zich op drie vlakken: de uitgaven, de inkomsten en de doelmatigheid. Het is niet de bedoeling hier op in te gaan. Ik wil er alleen op wijzen dat het zwaarste probleem zich situeert bij de inkomsten. En dan denkt men

meestal onmiddellijk aan het koekoekseffect van de staatsschuld en aan alternatieve financieringen. Hoe belangrijk ook, dat zijn niet de meest fundamentele uitdagingen. Op gevaar af tegen de stroom in te roeien, denk ik dat het er vooral op aankomt onze ideeën over arbeid bij te schaven. We zien tegenwoordig arbeid naar het buitenland verdwijnen. En we denken steeds meer: als het maar ongeschoolde arbeid is, dan is het niet erg. We zullen proberen de hoger geschoolde arbeid hier te houden. Sommigen gaan nog verder en denken dat dit een positieve evolutie is: door een internationale taakverdeling zouden de lage loonlanden uit het slop kunnen geraken. Bij ons zou het precies de hoger geschoolden werk kunnen bezorgen. Wat is echter de realiteit? Stilaan wordt ook het werk van de hoger geschoolden uitgevoerd! De boekhouding van Swiss-Air wordt tegenwoordig in Bombay gedaan. En voor de lager geschoolden worden de kansen om iets te vinden steeds kleiner. We doen alsof iedereen hoger geschoold kan worden, terwijl in werkelijkheid heel wat mensen dat om wat voor reden dan ook niet aankunnen. Kan een samenleving het zich veroorloven deze mensen te veroordelen, te stigmatiseren? De grens van wie gehandicapt is, wordt voortdurend verschoven. Straks wordt men als een gehandicapte beschouwd als men geen universitair diploma heeft. Dat kan toch niet! We moeten de helse spiraal stoppen. Werk wordt uitgevoerd omdat het zogenaamd te duur is, op het ogenblik dat lonen in het buitenland stijgen wordt het weer verhuisd, enz. Taiwan bijvoorbeeld wordt er nu ook reeds mee geconfronteerd: er wordt steeds meer werk uitgevoerd naar Viëtnam en het Chinese vasteland. Als we dat laten doorgaan, creëren we de ene industriële woestijn naast de andere. Er moet gewoon overal werk zijn, er moeten overal markten zijn, er moet overal sociale bescherming zijn. Een utopie? Ja, maar als we die opgeven, dan geven we onze verworvenheden op. Dan glijden we binnen de kortste keren af naar Amerikaanse toestanden. Wat men nu ook vertelt over de positieve effecten van flexibiliteit en lage lonen, in de grote stedelijke agglomeraties van de VS bestaan nu reeds schrijnende derde wereld-toestanden.

Steriele discussie

Moet er gediscussieerd worden over sociale zekerheid? Er moet op de eerste plaats gediscussieerd worden over de vraag of er nu al dan niet een probleem is. Als de één blijft herhalen dat dit niet het geval is en de ander houdt voet bij stuk dat het wel het geval is, dan geraken we geen stap verder. Als ondertussen anderen antwoorden formuleren, oplossingen voorstellen, dreigen we iedere invloed op het debat te verliezen. Wie kan staande houden dat het vorm geven aan de sociale zekerheid geen verband zou houden met het wezen van een vakbond? Als we dat niet meer kunnen, beperken we ons tot de rol van uitbetalingsinstelling en serviceverlening. Dat zijn heel belangrijke taken, maar dat kan even goed door een neutrale of pluralistische organisatie gebeuren. Het ABVV mag de toekomst van de sociale zekerheid niet door anderen laten bepalen. Het debat is van zeer principiële, ideologische aard. Het gaat uiteindelijk om de verantwoordelijkheid van de vakbonden. Kunnen de vakbonden zich dan zomaar van die verantwoordelijkheden afwenden, uit vrees zich aan enige be-

sparingsoperatie te bezondigen? Het gaat hier vooral over de draagwijdte van ons economisch systeem. Kan met andere woorden de sociale zekerheid gehandhaafd blijven binnen de grenzen van onze economie? Of met nog andere woorden, het gaat gewoon over het socialisme. Tegenover deze uitdaging zien we een conservatieve reactie. En daarmee heb ik niet gezegd dat ik geen begrip heb voor de neiging te willen behouden wat er is. Er staat immers oneindig veel op het spel. Maar men moet ervoor oppassen dat men zijn hand niet zo hard dichtknijpt dat er niets meer in overblijft. Waarschijnlijk is het normaal dat men in Wallonië harder knijpt dan in Vlaanderen. Men staat er nog een stap dicht bij de afgrond. Het industrieel weefsel is zo goed als verdwenen. In hele streken is de situatie uitzichtloos. Maar het zal niet helpen om oude formules boven te halen. Ook in Vlaanderen hoort men de tovenaars steeds luider prevelen. Er zijn echter nieuwe formules nodig. En wie zich vastbijt in het verleden zou wel eens de echte conservatief kunnen worden.